

Om kunstens og kulturens kraft i hverdagsintegreringen

Det vises til brev fra Kulturdepartementet av 22. juli 2016 med forespørsel om innspill til ovennevnte. Nationalteatret ønsker med dette å melde tilbake om tiltak vi har gjennomført, og om tiltak vi vil fortsette med i tiden som kommer.

Det er tre dimensjoner i vårt arbeid med hverdagsintegreringen:

1. Ikke bekrefte etablerte stereotyper, men utfordre etablerte sannheter
2. Bidra til å åpne den offentlige debatten/retorikken slik at den får et fokus som går ut over en "oss og de andre" diskusjon.
3. Åpne teatret for stadig nye grupper

Litt mer utdyping om hvert av punktene:

1. Ikke bekrefte etablerte stereotyper, men utfordre etablerte sannheter

Nationalteatret tar mål av seg å vise scenekunst av høy kvalitet. Vår kunstneriske identitet er et resultat av lang historie og tradisjon, men også av nyskaping i form av ny tekst og nye ansikter. Heldigvis finnes det i dag gode norske utøvere av ulike etniske opprinnelse som er kvalifiserte til å være en del av vårt skuespillerkompani og ellers delta i våre oppsetninger. Derfor er det at vi kan sette opp *Peer Gynt* med Amina Sewali som Solveig og Nader Khademi som blant andre Mads Moen. Og derfor er det vi kan sette opp *Reisen til Julestjernen* med Salome Emnetu i rollen som Sonja. I tillegg til at vi får gleden av disse talentene, opplever vi at det å castet nettopp disse skuespillerne i disse rollene utfordrer oss i hvordan vi ser oss selv og hvordan vi ser «de andre» uavhengig av hvem vi og de er.

2. Bidra til å åpne den offentlige debatten/retorikken slik at den får et fokus som går ut over en «oss og de andre» tankegang

Vi ser det som viktig at teatret deltar i det offentlige ordskiftet og bidrar til å utvide perspektivet – diskursen, om du vil – ut fra de produksjoner vi setter opp. Bare det siste året har vi hatt oppsetninger som

- Klassen Vår om jødeforfølgelsen i Polen,
- Martyrer om religiøs ekstremisme fra en kristen
- Mot Uten Grenser som formidlet stemmene til menneskerettighetsaktivister fra ulike deler av verden og
- Nathan den vise, gjestespill fra Tyskland og Romania

Ut fra disse produksjonene har vi også arrangert formidlingsopplegg, debatter og andre arrangementer som har bidratt til det offentlige ordskiftet:

Martyrer

Forestillingen *Martyrer* skapte diskusjon og mediedebatt om radikaliseringsproblematikk og forestillingens behandling av disse spørsmålene. Debatten gikk bredt i medier og sosiale medier, og forestillingens regissør skrev motsvar i pressen og stilte sammen med skuespiller Lena Kristin Ellingsen på et arrangement i teatret, hvor meningsmotstanderne ble invitert til debatt rundt spørsmålene: Hvorfor lar så mange

seg forføre av religiøs ekstremisme? Og handler dette om manglende integrering eller er det mer dyptliggende religiøse eller psykologiske årsaker? Hvordan forholder vi oss til det som samfunn, og kan vi bekjempe det med demokratiske verdier? Og hvorfor blir det så mye debatt når temaet tas opp i kunsten? Også sentrale fagpersoner ble invitert inn for å belyse ulike sider ved de samme spørsmålene.

Klassen vår

At Holocaust skjedde er ikke en vaksine mot at det skjer igjen. Tvert imot sier det noe om hva menneskeheten er i stand til å gjøre, uttalte forfatteren av boken *Den største forbrytelsen*, Marthe Michelet til Nationaltheatret i forbindelse med forestillingen *Klassen vår*. Forestillingen belyste hvor ødeleggende det er når mennesker grupperes og får stort handlingsrom til å definere deler av samfunnet som «de andre» og karakterisere dem som noe annet enn seg selv – dehumanisere dem. Som forestillingen viser, får slike strukturer alvorlige konsekvenser på kort sikt i tillegg til at det gjør noe med menneskene som lever under slike forhold over tid. Det blir en nedadgående spiral som har effekter langt ut over de hendelsene der og da. Slike tankestrukturer berøver alle muligheter for en vellykket integrering og en videreutvikling av et multikulturelt samfunn. Et viktig virkemiddel for å motarbeide dette, er å løfte tematikken inn det offentlige ordskiftet, sette det på dagsorden, og snakke om det.

Antirasistisk senter og Det Mosaiske Trossamfunn markerte i samarbeid med Nationaltheatret, minnet om *Krystallnatten* 9. november 1938. Markeringen startet med en samtale på Kulturhuset, der skuespiller i forestillingen *Klassen vår*, Øystein Røger, deltok sammen med Marie Simonsen, Anders Gæver og Einhart Lorenz og fortsatte med et fakkeltog til Nationaltheatret. Foran teatret ble det holdt appeller av teatersjef Hanne Tømte, ordfører Marianne Borgen og leder for Det Mosaiske Trossamfund Ervin Kohn før forestillingen *Klassen vår* spilte på Hovedscenen.

Mot uten grenser

Mot uten grenser – stemmer fra mørket, skrevet av Ariel Dorfman, var en forestilling der stemmer fra menneskerettighetsforkjempere ble spilt av et stjernespekket skuespillerensemble på Hovedscenen vår. Forestillingen ble regissert av Lise Fjeldstad, og var en del av et verdensomspennende kultur- og utdanningsprogram, bragt til Norge av Partnership for Change.

Prosjektet er rettet mot unge i samarbeid med Robert F. Kennedy Human Rights, med utgangspunkt i boken *Speak Truth to Power*, skrevet av Kerry Kennedy, Robert F. Kennedys datter. Intervjuer av 50 menneskerettighetsaktivister er bearbeidet til et teaterstykke, og de sterke portrettene ble også en reisende fotoinstallasjon som sammen med forestillingen kan sees av publikum i utvalgte norske byer. Hele prosjektet handlet om at hver og en av oss må våge å si hva vi mener, og stå for egne meninger og verdier.

Skoler og ungdomsorganisasjoner kunne anvende et tilrettelagt og nettbasert undervisningsopplegg for prosjektet, som er støttet av Fritt Ord og Svenska Postkodlotteriets Kulturstiftelse.

Nathan den Vise – gjestespill og formidling

I tilknytning til gjestespillet *Nathan den Vise* gjennomførte vi, i samarbeid med Fritt Ord og Sparebankstiftelsen DNB, et omfattende formidlingsprosjekt for ungdom, med

invitasjon til alle landets videregående skoler og digitalt tilgjengeliggjort med pedagogisk undervisningsmateriale for skoleklasser og konfirmasjonsgrupper over hele landet. Formidlingsopplegget besto av undervisningsmateriale med dagsaktuelle og engasjerende problemstillinger, debatter, dialogsamtaler, rollespill, skolebesøk og workshops knyttet til spørsmål om religion, tro, integrering og ytringsfrihet, nært linket til forestillingen Nathan den vise.

Målet var å gi ungdommer kunnskap om og refleksjon omkring utfordrende problemstillinger knyttet til religion og ytringsfrihet i vårt flerkulturelle samfunn, og utforske verktøy for meningsbrytning og dialog på tvers av ulike meninger og tro. Disse spørsmålene er sentrale i integreringsarbeid, da ulikheter i religion og kultur kan være barrierer.

Bakgrunnen for rollespillet var et tenkt scenario i 2025; der samfunnsforskere har ropt varsko i flere år og advart mot et polarisert samfunn der konfrontasjoner hindrer integrering og samarbeid, og politikere har fremmet et forslag om å innføre en ny blasfemilov. Dette caset dannet utgangspunkt for elevenes research, forberedelse og deltakelse i et rollespill, hvor de måtte innta ulike standpunkt i debatten og forsøke å diskutere og reflektere seg frem til en enighet. Målet var ikke å finne ut hvor mange som ønsket blasfemiparagrafen innført, men at elevene gjennom refleksjon og samtale skulle lære seg hvordan det offentlige ordskiftet fungerer og være nødt til å sette seg inn i problemstillinger fra et annet ståsted enn sitt eget.

Vi opplevde stor interesse for prosjektet og blant skoleklassene som deltok var vi opptatt av å innlemme så mange ulike faglinjer og geografiske og demografiske sammensetninger som mulig for skape gode og meningsfulle samtaler. Tilbakemeldingene fra deltakerne har vært svært positive og vi ønsker å videreutvikle og tilpasse opplegget for videre arbeid mot unge målgrupper.

I kjølvannet av engasjementet rundt formidlingsprosjektet til Nathan den vise arrangerte teatret debatt og dialogsamtale med ledende stemmer i den norske offentligheten, hvor også ungdommer fra prosjektet holdt innlegg. Som utgangspunkt for arrangementet stilte vi spørsmål som "Er samfunnet vårt så demokratisk som vi ønsker å tro – eller er frykten for å såre og krenke en hindring for åpen debatt? Hvor tolerante er vi egentlig ovenfor andres livssyn, og hvordan opplever de troende å være religiøse i dagens opphetede debattklima? Er religion et hinder for integrering?" Arrangementet var fulltegnet og med i debatten var samfunnsdebattanter som Marie Simonsen, Lars Gule, Mina Adampour, Halvor Fosli, Shoaib Sultan, Suzanne Abel, Oddbjørn Leirvik og Rawan Halab. Programmet ble ledet av forfatter og redaktør Alf van der Hagen.

3. Åpne teatret for stadig nye grupper

Vi arbeider også kontinuerlig for å gjøre teatret åpent for nye grupper. Dette gjør vi ved å legge et kunstnerisk repertoar av høy kvalitet, med utgangspunkt i Norge i verden i dag, de menneskene som lever her og de spørsmålene og temaene som angår dem. Et nasjonalteater skal både speile og utfordre, lodde dypt og favne bredt, og oppleves relevant og engasjerende for befolkningen i et stadig mer mangfoldig samfunn.

Når vi nå arrangerer Ibsenfestivalen for 15. gang avvikles forestillinger på flere språk i tillegg til norsk. De utenlandske forestillingene tekstes. Vi kjører dessuten engelsk

teksting av alle de norske produksjonene vi nå setter opp. Ut over dette legger vi et bredt og sammensatt sideprogram som tiltrekker seg et stort mangfold av publikummere. Her kan vi spesielt fremheve Hip-Hop festivalen SPKRBOX, som tiltrekker seg en bredt sammensatt publikumsgruppe med mange ulike etniske bakgrunner. Festivalen er gjennomført ved teatret i tre år og har vokst og utviklet seg år for år.

En Folkefiende i Oslo

Til slutt nevner vi prosjektet En Folkefiende i Oslo av Teaterkollektivet Rimini Protokoll under Ibsenfestivalen i 2012. Forestillingen tok utgangspunkt i fjerde akt i Ibsens Folkefiende, der stykkets hovedperson, dr. Thomas Stockmann, har innkalt til folkemøte for å forklare hvorfor han mener at kurbadet, en viktig inntektskilde for byen, må stenges. Møtet ender med at «den kompakte majoritet» utroper Stockmann til folkefiende.

Da teppet gikk opp, sto det over 100 kvinner, menn og barn på scenen. Aldersspennet var fra noen måneder til nærmere 90 år med både etniske nordmenn og fremmedkulturelle. Teatret valgte deltakerne på grunnlag av statistiske kriterier for å finne fram til et representativt tverrsnitt av byens befolkning.

Gjennom forestillingen måtte de på vegne av oss Osloboere ta stilling til en mengde ulike spørsmål: Bør narkotika legaliseres, kongehuset bestå, loven som forbyr sexkjøp oppheves, oljeboring utenfor Lofoten tillates og stortingsvalg avholdes oftere enn hvert fjerde år? Dette er bare noen av de problemstillingene som «folkemøtet» besvarer ved stadig å flytte seg fram og tilbake til den delen av scenen der de hørte hjemme, angitt ved plakater med «enig» eller «ikke enig».